

Nancy Scheper-Hughes, Loic Wacquant (2004), *Commodifying bodies*. London: Sage (druga izdaja). 199 strani.

Slavna antropologinja Nancy Scheper-Hughes z ene najuglednejših univerz na svetu (Berkeley) je bila v zadnjih letih zaradi vsebine te knjige večkrat deležna groženj, napadalnih anonimnih pisem in »nedolžnih« izmikanih tistih, ki so udeleženi v trženju oziroma komodifikaciji teles po vsem svetu – trgovine s telesnimi organi. Na prvi pogled se zdi, da tendenca, da telo postaja lastnina in predmet, nima ničesar skupnega s socialnim delom. V resnici gre za vprašanja etike, zdravja in bolezni, za to, kdo definira telesno stanje kot bolezen ali zdravje, za vprašanje slojevske pripadnosti in za nove oblike izkoriščanja ljudi, svetovne neenakosti in kolonizacije, ki se raztezajo na telo. Socialno delo in medicina imata tudi brez tega številna skupna presečišča, zlasti ko gre za hendikepirane ljudi (osebe z gibalno, senzorno in/ali intelektualno oviro in duševnimi stiskami), za stare ljudi, ki potrebujejo kontinuirano zdravstveno nego, in v primerih, ko je ustrezna zdravstvena pomoč odvisna od socialnega in simbolnega statusa posameznika in posameznice in so zanjo značilna dvojna merila (omejena pravica do zdravstvene pomoči osebam brez formalnih državljskih pravic, nenako obravnavanje revnih ljudi ipd.).

Knjiga se ukvarja z razmeroma novimi temami sodobnih neenakosti in izkoriščanja, tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»možganska smrt«). V preteklosti je bilo darovanje organov omejeno na sorodnike, danes pa je zaradi vse boljše medicinske tehnologije transplantacija organov industrija z velikanskimi dobički. Svetovne bolnice so spremenile svojo strukturo od krvodajalskih prostorov v prostore za »oddajanje« organov.

Knjiga je hkrati antropološka analiza in družbena kritika. Nova trgovina s človeškimi organi ohranja znana razmerja izkoriščanja in neenakosti na globalni ravni. Največ organov prihaja iz najmanj razvitih delov sveta (Kitajska, vzhodna Evropa, Indija, Afrika), najpogostejši donatorji so najrevnejši ljudje (v Braziliji je prodaja lastnih organov

zakonsko dovoljena kot oblika družinske ekonomije), najpogostejše dajalke so tiste, ki z denarjem za oči ali ledvice prehranjujejo svojo družino, v etnično mešanih državah z velikimi neenakosti med pripadniki belih in barvno mešanih manjšin (npr. v Južni Afriki) pa so dajalke in dajalci praviloma temne polti. V nekaterih državah je že zaznati trend, da »izginjanje« otrok in prodaja otrok ni le ekonomski fenomen za ustvarjanje delovne sile (otroško spolno in drugo delo), temveč uporabljajo otroke, da pridejo do telesnih delov in organov, ki se na trgu najbolje prodajajo (Albanija). Urbana barakarska naselja in zakotne kmečke vasi so postala pomembna jedra, iz katerih se napaja svetovna transplantacijska industrija.

V popolnem nasprotju z opisanimi »dajalci«, kjer gre očitno za obliko prisilne trgovine, trgovine iz lakote, pa so sprejemalci organov najpogosteje beli premožni moški v zahodnih državah. Čeprav skoraj vse države nerazvitega sveta že imajo naj sodobnejše transplantacijske klinike za zahodne uporabnike, največ operacij opravijo v ZDA.

Za socialno delo je pomembno, da te oblike izkoriščanja spremlja in obsoja ter se zavzema za enakost in ne za novo neenakost. Etika socialnega dela temelji na samoodločanju posameznika in posameznice in na svobodni izbiri. Socialno delo se mora torej vprašati, kako uporabljati dosežke medicine, da imajo od nje korist vsi ljudje in ne samo nekateri, in kako uporabljati vrhunske dosežke v običajnem življenju, da bo čimmanj zlorab, ljudje pa bodo imeli pravico do samoodločanja in izbire.

Za socialno delo je knjiga posebno zanimiva prav zaradi opisane naravnosti. Poleg pronicljivih antropoloških analizah trgovine z organi po različnih delih sveta odpira najrazličnejše etične dileme ter obenem ne ponuja konzervativnih moralnih sklepov, temveč prav narobe išče možnosti, kako uporabiti razvoj medicine v korist ljudi in zmanjšati zlorabe. Eden od avtorjev na primer dokazuje, da je prav zatiranje pravice do široke

izbire transplantacij (onstran sorodstvenih sistemov) in ne njeno priznavanje ustvarilo transplantacijsko industrijo, ki temelji na zlorabljanju revnih ljudi na račun premožnih. Lawrence Cohen govori o »razvejani biopolitiki zatiranja«, ki jo spodbuja zlasti krščanska retorika, ko poskuša zaustaviti uporabo medicinskih dosežkov. Posledica je tiha prodaja trupel, iz trupel izrezanih organov, delov trupel, ki se prevažajo in prodajajo po vsem svetu. V številnih državah so državni organi in medicinske institucije, ki navzven prepovedujejo prodajo in nakupe organov, sami vključeni v donosno trgovino (v Indiji, na Kitajskem, po vzhodni Evropi).

Knjiga na različne načine dokazuje, da na prvi pogled »zgolj medicinska vprašanja« (na primer določanje, kdaj je nastopila možganska smrt in kakšne so posledice nadaljnjih strokovnih posegov) še zdaleč ni zgolj to, temveč je temeljno politično vprašanje. V znanosti socialnega dela nekaj podobnega ugotavljamo na vsem področju hendikepa, kjer psihiatrično diagnosticiranje in kategorizacija intelektualnih ovir še zdaleč nista zgolj medicinska problema, temveč sta odvisna od trenutne socialne, ekonomske in politične situacije v skupnosti, od etičnih načel in družbenih vrednot, od tradicije in zgodovinskega spomina.

Darja Zaviršek

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.

Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi. Knjiga se ukvarja s razstoma, a različno razumljivimi sodobnimi nevarnostmi in izkoriščanja tehnologije kupovanja in prodaje človeških organov, ki vpliva na nove definicije smrti (»morganska smrt«). Priznava, da je bilo darovanje organov »omogočeno« zaradi dveh temeljnih razlogov: razvoja sodobne tehnologije in izkoriščanja revnih ljudi.